

ne groote menigte van wurmen kwyf raakte. Doch de Hr. *Geoffroy* merkt aan, en met het grootfte recht, dat deeze toevallen, of aan de wurmen moeten toegelchreeven worden, en niet aan het Geneesmiddel; of dat deeze zaaden, indien ze iets fchadelyks in zich hebben, het zelve met derzelve bitterheid door 't koo-ken verliezen; nademaal zy by de Grieken in gemeen gebruik waren, als voedsel, en door *Galenus*, als zeer gezond, zyn aangepreezen.

LUPULUS: *Convolutus perennis, beteroclitus, floribus herbaceis, capsulis foliaceis strobili instar Morij.* Hop; de losse bladeragtige hoofden, die aan de toppen der ranken groeijen.

Deezen zyn een van de aangenaamfte sterke bitters, hoewel ze zelden tot eenig geneeskundig gebruik gebeezigd worden. Derzelve voornaamfte vertier is in de moutdranken, die zy minder flymig maaken, en vryer door de pis doen loozen.

LYCOPERDON: *Fungus rotundus orbicularis.* C. B. De Bovist, of stoffige Paddestoel. [E.]

Deeze Paddestoel wordt in drooge weilanden gevonden. Hy fchynt van dezelfde hoedanigheid te zyn, als de Lorkenzwam van den Eikenboom (zie pag. 76.); en is, gelyk die, gebruikt geweest om uitwendige bloedingen (k), en andere vloedten te fluiten. Het fyne stof, waar mede hy door den tyd vervuld wordt, is ook tot het zelfde einde gebruikt geweest.

MACIS [L. E.] Foelie; een der bekleedfelen van de Nootmusfchaat (zie het Artikel **NUX MOSCATA**).

Deeze specery, als een onderwerp zoowel van de Geneeskunst, als van de Kruidmengkunst beschouwd, komt zeer naa met de Nootmusfchaat overeen. Het voornaamfte onderscheid is, dat de Foelie wat minder faamentrekt, meer vloeibaare Olie, in 't persen, uitlevert, en in 't distillieren ook meer vlugge

Olie: het geen in de Winkels uitgeperste Olie van Foelie genoemd wordt, is niet van deeze specery, maar van de Nootmusfchaat bereid. Foelie is een inmengfel in den wyn van staal der Winkels [L.], en in het wonder water (l) [E.]; en de uitgeperste Olie in de hoofden maag-pleisters (m) [L.].

MAGISTRANTIA, zie **IMPERATORIA**.

MAJORANÆ folia: *Majoranæ vulgaris.* C. B. Zoete Marjolein; de bladeren 'er van: [L. E.]

Marjolein wordt alle Jaaren in onze tuinen geteeld, zoo wel voor 't gebruik der keuken als der Geneeskunst; de zaaden worden ongemeenlyk uit de Zuiderdeelen van *Frankryk*, waar de plant in 't wilde groeit, bezorgd. Het is eene middelmaatig heete specery, die haare kragten, door trekkinge (n) zoo wel aan wateragtige, als aan geestagtige vogten overgeeft; en aan water in het distillieren. Het is voornaamelyk beroemd in ziekten van 't hoofd en de zenuwen, en in de vogtige Amborsfigheden (o), en in zinkingen (p) der oude lieden. Een vezendlyke Olie van 't kruid wordt in de winkels gehouden. Het Poeder van de bladeren is een aangenaam niesmiddel (q), en komt in 't Niespoeder (r) der Winkels.

MALABATHRUM folium: *Folium cinnamomi, sive canellæ malabaricæ & Javensis.* C. B. Indiefch Blad. [L.]

Dit blad is van eene groene kleur, vast weeffel, zeer glad aan de eene zyde, en wat minder zodanig aan de andere, aan welke drie aanmerkelyke ribben langs de geheele lengte loopen. *Lemery* en *Pomet* verzeekeren, dat deeze bladeren geenen merkelyken reuk of fmaak hebben; *Herman* en anderen, dat ze een groot gedeelte van beiden hebben: die wy in onze winkels ontmoeten hebben weinig of geen reuk, tot dat ze braaf gevreeven worden, wanneer zy eenen aangenaamen speceryag-

(k) *Hæmorrhagines.* (l) *Aqua mirabilis.* (m) *Emplastrum cephalicæ & Stomachicæ.* (n) *Infusio.* (o) *Aphorismata humoralia.* (p) *Catarræ.* (q) *Eggew.* (r) *Pulvis sternutatorius.*

ryagtigen reuk van zich geeven: onder het kaauwen wordenze zeer slymig bevonden. Deeze Droogery is van geen ander gebruik in de Geneeskunst, dan tot een innengsel in de *Miubridaat* en *Theriaca*; en is, in haare grootste volmaaktheid, veel minder dan de Foelie, welke ons COLLEGIE nothans voorschryft, als een middel, dat op dit volgt.

MALVÆ folia, flores: *Malvæ silvestris folio sinuato.* C. B. Maluwe, Kaasjeskruid; de bladeren en bloemen 'er van. [L. E.].

Deezen hebben eenen slymagtigen, eenigzins zoeten smaak. De bladeren worden in den rang der eersten van de vier verzagende kruiden geteld; zy waren voor deezen in eenige agting, in 't voedsel, om openlyf te maaken; thans worden 'er somtyds afkookfels van gemaakt in Roodelopen (s), heetheid en scherpeheid der pis, en in 't algemeen om de scherpe vogten te verstompen: derzelver voornaamste gebruik heeft plaats in verzagende klistereen, pappen en stoovingen. De bladeren komen in het winkel Afkooksel voor klistereen; en van de bloemen wordt een Conferf bereid. [L.]

MALA: *Fructus mali sativæ Raii.* Appelen. [E.].

Alle de soorten van Appelen hebben de gemeene hoedanigheid van te verkoelen en dorst te lessen: de zuurste soorten maaken openlyf; de wrangen hebben veel eer eene tegengestelde uitwerking.

MALA SYLVESTRIA: *Fructus mali sylvestris, acido fructu Tourn.* Wilde Appelen, Haagappelen. [E.].

Deezen zyn zoo zuur, dat ze niet te eeten zyn; derzelver sap, Verjuis genaamd, heeft somtyds de plaats van Azyn vervangen, en is gebruikt tot een innengsel in verkoelende en saamentrekkende Gorgeldranken (t). Thans wordenze naauwelyks tot eenig geneeskundig gebruik aangewend.

MANDRAGORÆ folia: *Mandragoræ*

fructu rotundo. C. B. Alruinwortel, Slaapappel, Toverwortel; de bladeren 'er van.

Deeze plant heeft zeer twyfelagtige hoedanigheden; zy heeft eenen sterken onaangenaamen reuk, gelykende naar dien der verdoovende kruiden (v), tot welker rang zy doorgaands gebragt wordt. Zy wordt zelden op eenige andere wyze in de Geneeskunst gebruikt, dan als een innengsel in een der oude zalven van de Winkels. En beiden, zoo wel dat saamenmengsel, als de plant zelve zyn nu uit onze Apotheeken verworpen.

MANNA [L. E.]; het verdikte sap van zekere soorte van Eschenboomen, (die in Italiën en Siciliën groeijen) dat of natuurlyk op de boomen saamenstremt; of door kunst uitgedroogd en gezuiverd wordt.

Daar zyn verscheidene soorten van Manna in de Winkels. De grootste stukken, genaamd vlok-Manna; worden gemeenlyk voor de besten gehouden; schoon de kleiner korls even goed zyn, mits dat ze wit, of van eene bleek gele kleur, zeer ligt, van eenen zoeten niet onaangenaamen smaak en vry van alle zichtbare onzuiverheden zyn. Sommige Menschen houden, zonder reden, de vette, naar honich gelykende Manna voor beeter, dan de voorgaande: doch deeze is of aan eene vogtige licht blootgesteld geweest, of door zee- of ander water beschadigd. Deeze soorte van Manna wordt, zegt men, somtyds nagemaakt, door een saamenmengsel van suiker en honich, met een weinig scammonie: ook is 'er nog een valsche Manna, welke wit en droog is, en gezegd wordt saamengesteld te zyn, uit suiker, Manna, en eenige buikzuiverende innengfels, tot eene behoorlyke dikte saamengekookt; maar dit kan door deszelfs zwaarte, vastheid, ondoorschynende witheid, en door deszelfs smaak, welke van dien van Manna verschilt, wel onderscheiden worden.

Manna is een aangenaam zagt, openlyfmaakend middel (x), dat met alle veiligheid aan kinderen en zwangere vrouwen mag ingegeven worden: desniettegenstaande werkt het, in sommige byzondere gesteldheden zeer onzagt;

(s) *Dysenteria.* (t) *Gargarismata.* (v) *Herbæ narcoticæ.* (x) *Laxans.*

zagt; brengende winden en opspanning der Ingewanden voort; deeze ongemakken kunnen voorgekomen worden, door het byvoegen van eenige aangename heete specery.

Manna werkt zoo zwak, dat ze geene volkomen uitwerking van een buikzuiverend middel voortbrengt, ten zy dat ze in groote giften worde ingenomen; en hierom wordt ze, tot dat einde, zelden alleen en op zich zelve ingegeven. Zy kan gemakkelyk ontbonden worden in de buikzuiverende minerale wateren, of gevoegd by de buikzuiverende zouten (y), Zenebladeren (z), Rhabarber (a), of dergelyken. *Geoffroy* raadt de Manna aan te zetten met eenige weinige greinen van braaking verwekkenden Wynsteen (b); en dit mengfel moet in verscheidene giften verdeeld worden, zoo dat iedere gifte een grein van den braaking verwekkenden Wynsteen behelze: door deeze behandeling, zegt hy, zal 'er eene menigte van galagtig wey (c) ontlafst worden, zonder eenige walginge, krimpingen, of andere ongemakken. Het is merkwaardig, dat de kragt van deeze drogery grootelyks vermeerderd wordt, (indien men op het bericht van *Valesneri* mag staat maaken,) door eene zelfstandigheid, die zelve zeer langzaam in haare werking is, de *Casia* (Zie het Artikel *CASIA*). Manna is een innengfel in het slikmiddel van *Casia* [L. E.] en geeft den naam aan een winkel syroopje [E.]

MARGARITÆ [L. E.] Paerlen; kleine faamengroeijsels van eene doorfchynende witheid, die binnen in de Schulpen van de Paerlmoer Vifch (d), gelyk ook van Oesters, Mosselen en andere Schulpvifchen gevonden wordt. De Paerlen, die meest geacht worden, komen uit *Oost- en West-Indien*, en worden door den naam van *Oost-Indifche* en *West-Indifche* onderscheiden: de *Oost-Indifche*, die van de meeste waarde zyn, hebben eenen helderer' zilver glans, dan de *West-Indifche*; want deeze laatsten zyn wat melkagtig: men vindt fomtyds eene foorte; die minder is dan

die beiden, in onze eigen Zeën, byzonderlyk op de kusten van *Schootland*. De grove, ruwe Paerlen, en de heele kleinen, welken tot geen ander gebruik kunnen dienen, worden gemeenlyk in de Geneeskunst gebruikt. Zy zyn zeer beroemd geweest als hartsterkende (e), verdryvende (f), en de Zenuwen versterkende: doch de eenige kragt, die men 'er, met grond, van verwagten kan, is, dat ze de zuurheden in de eerste wegen opflorpen, tot welk einde zy in drie winkel poeders komen. Derzelve byzondere kragt, met andere opflorpnde dingen vergeleken, kan men zien in de Tafelen voor aan in dit Werk geplaatst; zie bladz. 62, 63.

MARRUBII folia: *Marrubii albi vulgaris*. C. B. Andoorn, Malruwe; de bladeren 'er van [L. E.]

Deezen hebben een zeer sterken niet onaangenaamen reuk, en eenen wrangagtigen zeer bitteren smaak. Behalven de kragten, die zy met andere sterke bitters gemeen hebben, worden ze gehouden byzonder dienstig te zyn in vogtige borstkwaalen (g), en hoesten, de Galzugt, die uit lymigheid der Galle voortkomt, en andere sleepende Ziekten. Zy zyn buiten twyfel een nuttig openend, en ontluitend middel (b), bevorderen de vloeibaare afscheidingen in 't algemeen, en rykelyk ingenoomen, maaken ze open lyf. Zy zyn alleen een innengfel in de *Theriaca*. [L.]

MARI SYRIACI folia: *Mari cortusif. J. B. Chamædryos maritime incana frutescentis foliis lanceolatis Tourn.* Syrische Mastick; de bladeren 'er van [L. E.]

Dit is een kleine heesteragtige plant, die in *Syrien*, *Candia* en andere warme luchtstreeken van zelfs groeit, en by ons in de tuinen gekweekt wordt. De bladeren hebben eenen speceryagtigen bitteren smaak; en, als ze tuschen de vingers gevreeven worden, eenen levendigen prikkelenden reuk, welke het hoofdschielyk aandoet, en doet niezen: met water

ge-

(y) *Sales cathartici*. (z) *Senna*. (a) *Rha*. (b) *Tartarus emeticus*. (c) *Serum bilosum*. (d) *Concha margaritifera*. (e) *Cordiales*. (f) *Alexipharmaca*. (g) *Asthmata humoralia*. (h) *Aperiens & deobstruens*.

gedistilleerd, leveren ze eene zeer scherpe, doordringende wezendlyke Olie uit, gelykende naar die, welke men op dezelfde wyze van Lepelblad verkrygt. Deeze hoedanigheden wyzen genoegzaam uit tot welke gebruiken deeze plant kan gebeezeit worden; thans wordt ze weinig anders gebruikt, dan tot snuif voor 't hoofd. Zy is een inmengsel in het Niespoeder, (i) van de *Londensche Apotbeek*.

MARI VULGARIS folia: Sampsi sive mari mastichen redolentis C. B. Thymbra Hispanica majorana folio Tourn. Het kruid Mastick; de bladeren 'er van. [L. E.]

Deeze prikkelende speceryagtige plant, is byna geheel en al vreemd in de praktyk geworden.

MASTICHE [L. E.] Mastick.

Dit is eene Hars, die uit den *Lentiscus* boom vloeit (zie *LENTISCUS*) en uit *Chio* gebragt wordt in kleine korls, of traanen, die van eene doorschynende geelagtige kleur, en eenen aangenaamen reuk zyn; voornaamelyk als ze heet gemaakt, of op vuur gezet worden. Deeze Hars wordt aangepreezen in verouderde Hoesten, Roodeloopen (k), Bloedspuwingen (l), zwakheid van de Maag, en in 't algemeen in alle zwakheden en slapheid der vezelen. *Geoffroy* schryft een afkooksel van water van dezelve voor, om tot deeze oogmerk gebruikt te worden: doch water trekt weinig of niets van deeze Hars uit; maar verbeterde Geest van wyn ontbindt dezelve byna geheel en al: en deeze ontbinding smaakt zeer heet en prikkelend.

MATRICARLÆ folia, flores: Matricaria vulgaris seu sativa. C. B. Gemeen wild Moederkruid; de bladeren [L. E.] en bloemen [E.] 'er van.

Deeze plant is een vermaard middel tegen de Moederkwaalen (m). *Simon Pauli* bericht, dat hy zeer gelukkige uitwerkingen van 't zelve ondervonden heeft in verstoppingen van de ontlastingen der Baarmoeder; ik

heb menigmaal, zegt hy, door 't gebruik van een Afkooksel van Moederkruid en Kamilbloemen, met een weinig Byvoet, de pynen der Baarmoeder aanstonds zien verligten, de ontlasting overvloedig volgen, en de Lyderes uit eenen doodelyken staat als tot het leven wederkeeren. Moederkruid wordt insgelyks, als een heet prikkelend bitter, in verscheiden andere ziekten aangepreezen: al wat de bittere en windbreekende middelen kunnen doen, zeidt *Geoffroy*, kan men ook van dit verwagten. Het is buiten twyfel een Geneesmiddel van eenig nut in deeze gevallen; alhoewel mogelyk niet zoo goed, als Kamilbloemen alleen, waar mede het Moederkruid in de kenelyke hoedanigheden overeenkomt, uitgenoomen dat het zwakker is.

MECHOACANNÆ radix [E.]. Een Amerikaansche Wortel.

Dit is de Wortel van een *Amerikaansche Convolvulus*, die voornaamelyk uit *Mecchoacan*, eene provincie van *Mexico*, gebragt wordt, in dunne schyfsjes, gelyk Jalappe, maar grooter, en wit van kleur. Hy werdte eerst (omtrent het jaar 1524) by ons ingevoerd als een algemeen veilig purgeermiddel, en als instaat zynde, om alle zieke vogten uit de afgelegenste deelen des lichaams te doen ontlasten. Maar zoo haast als de *Jalappe* bekend werdte, verloor de *Mecchoacan* Wortel zyne achting, welke hy daar na nooit weder heeft kunnen herkrygen. Desniettegenstaande wordt hy van sommigen nog geoordeeld een goed buikzuiverend middel te zyn; hy heeft zeer weinig reuk of smaak, en is niet instaat om de maag te beledigen; deszelve werking gaat langzaam toe, maar is veilig en kragtig. *Geoffroy* verzekert, dat 'er nauwelyks eenig buikzuiverend middel is, dat met minder ongemak verzeld gaat. Het schynt van *Jalappe* alleen daar in te verschillen, dat het zwakker is; want de Harsen van beiden hebben dezelfde hoedanigheden, maar *Jalappe* levert vyf of zesmaal zoo veel uit, als *Mecchoacan*; hier van daan heeft men het noodig

(i) Pulvis sternutatorius. (k) Dysenteria. (l) Hamoptoe. (m) Antibystericum.

dig bevonden van het laatste zesmaal de gifte van het eerste in te geeven, om dezelve uitwerkingen voort te brengen.

MEL [L. E.] Honich.

Honich is een groeiend sap (*n*), dat van de Honichraad verkregen wordt, het zy door de Honichraad af te scheiden, en door dezelve plat op een zeef te leggen, waar door de Honich van zelfs heen zygt; of door den honichraad in zakken van Kanefas te doen, en den honich 'er uit te persen met een pers: de eerste soorte is de zuiverste; de laatste wordt bevonden een groot deel van de stoffe, waar van de honichraad gemaakt is, en verscheidene andere onzuiverheden te bevatten: Daar is nog een andere soort, die nog minder is, dan de twee voorgaande; welke verkregen wordt, door den honichraad heet te maaken, eer men denzelven in de pers doet. De beste soorte is dik, van eene witagtige kleur, eenen aangenaamen reuk, en eenen zeer aangenaamen smaak; zoo wel de kleur, als de geur verschillen naar de planten, van welken de beyen den Honich verfaamen: die van *Narbonè* in *Frankryk*, waar veel Rosmaryn groeit, wordt gezegd, klaarblykelyk eenen geur van die plant te hebben, en te kunnen nagemaakt worden, door een trekfel van rosmaryn bloemen by anderen honich te gieten. Honich, als een Geneesmiddel beschouwd, is een zeer nuttig afvagend (*o*), en openend (*p*) middel, welk de lymagtige sappen kragtig ontbindt, en de ontlasting van taaije slymen uit de borst (*q*) bevordert: in eenige byzondere gestellen heeft hy eenig ongemak, van krimping te veroorzaken, of buikzuiverend te zyn; doch men zegt, dit eeniger maate te kunnen voorkoomen, door den Honich voor af te kookken.

MELAMPODIUM, zie **HELLEBORUS NIGER**.

MELILOTI *folia, flores: Trifolii odorati seu meliloti vulgaris.* J. B. Meliloten, Steen-

klaver, welriekende klaver; de bladeren en bloemen 'er van. [E.]

Dit groeit in 't wilde in heggen en onder 't koorne; en is ook, tot geneeskundig gebruik in de hoven aangekweekt geweest. Het groene kruid heeft geenen byzonderen reuk; maar als het gedroogd is eenen vry sterken: de smaak is wrangagtig, bitter, en als het lang gekauwd wordt, walgagtig. Een Afkookfel van dit kruid is aangepreezen geweest, in ontsteeking van den Onderbuik (*r*); en een Afkookfel van de bloemen, in den witten vloed (*s*). Maar in de tegenwoordige praktyk wordt het zelden anders gebruikt, dan in verzagende en windbreekende klifteenen, en in sloovingen; pappen en dergelyken, en in deezen niet dikwyls. Voor deezen gaf het den naam aan een der Winkelpleisters, welke eene groene kleur, maar geene byzondere kragt van de Meliloten verkreeg.

MELISSÆ *folia: Melisse hortensis.* C. B. Citroenkruid, Melissen; de bladeren 'er van. [L. E.]

Deeze plant heeft, als ze in haare grootste volmaaktheid is, eenen aangenaamen reuk, eenigzins naar de Limoensoort gelykende; en een zwakken wrangagtigen specery smaak.

De Jonge Scheuten hebben den meesten geur: de bloemen, het kruid zelf, als het oud is, of in zeer vogtige vette gronden, of regenagtige Jaarsaisoenen gewassen is, zyn veel zwakker beide in reuk en smaak. Melisse wordt door de Schryvers over de *Materies Medica* toegeeeigend aan 't Hoofd, de Maag, en de Baarmoeder; en het wordt gehouden in alle de ziekten van deeze deelen ongemeenen dienst te kunnen doen. En sommigen der Stookkundigen hebben zulke hooge gedachten van dit kruid gehad, dat zy in het zelve een Geneesmiddel hebben meenen te vinden, waar door het leven buiten het gewoone perk zou kunnen verlengd worden. De tegenwoordige praktyk heeft 'er nothans weinig achtning voor, en plaatst het, (daar 't zekerlyk behoort) onder de zwakker versterkende middelen (*t*): in distil-

(*n*) *Succus vegetabilis.* (*o*) *Detergens.* (*p*) *Aperiens.* (*q*) *Expectoratio.* (*r*) *Inflammatiæ abdominis.* (*s*) *Fluxus albus.* (*t*) *Corroborantia.*

distilleeringe levert het eene fraaije wezendlyke Olie uit, hoewel in eene zeer geringe hoeveelheid; en het overblyvend Afkookfel finaakt wrangagtig. Sterke Treksels van dit kruid, als thee gedronken, en eenigen tyd daar mede aangehouden, hebben wel eens goeden dienst gedaan in eenen zwakken en slappen staat der Ingewanden: en deeze vogten, met limoenfap een weinig zuur gemaakt, veranderen in eene schoone roodagtige kleur, en zyn een nuttige, en voor veelen een zeer aangename drank in drooge heete koortfen. Een enkel Water wordt in de *Edinburgsche Apotbeek*, als eene Winkel bereiding voorgeschreven.

MELONUM *femen*: Meloenen; de Zaaden 'er van.

Deezen behooren tot de vier groote verkoelende Zaaden. Zy zyn fomtyds gebruikt geweest, met de anderen van dien rang, als verkoelende en verzagtende; doch 'er wordt tegenwoordig weinig acht op gegeven.

MENTHA CATARIA, zie **NEPETA**.

MENTHÆ VULGARIS *folia*; *Mentha angustifoliae spicatae*. C. B. Munt, Kruisemunt; de bladeren 'er van. [L. E.]

De bladeren van Munt hebben een heeten, wrangagtigen, eenigzins bitteren smaak; en eenen sterken, niet onaangenaamen speceryagtigen reuk. Deszelfs kragten zyn die van een heet, en windbreekend maagmiddel (v): in verlooren Eedlust, Walging, geduurige neiging tot braaken, en (gelyk *Boerhaave* het uitdrukt) byna lamagtige zwakheid (x) van de Maag, zyn 'er mogelyk weinig enkele Geneesmiddelen, die hier by kunnen haalen. In kolkelyk pynen, de krimpelingen, waaraan kinderen veel onderworpen zyn, Spysloopen (y), en andere soorten van onmaatige vloeijingen, doet deeze plant menigmaal grooten dienst. Zy is ook gunstig in verscheidene Moederkwaalen (z), en geeft een nuttig hartversterkend middel (a), in flauwten en andere zwakheden, die op de verlossing volgen. De

beste bereidingen tot deeze einden zyn, een sterk Treksel, van de drooge bladeren in water gemaakt, (welk veel beeter is, dan een van het groene kruid) of liever een Aftreksel (b), met verbeeterden Geest van wyn bereid. Dit bezit alle de kragten van de Munte; de wezendlyke Olie, en het gedistilleerde Water bevatten alleen de specerykragt; het uitgeperste sap alleen de saamentrekkende en de bitterheid, te saamen met de slymagtige zelfstandigheid, die aan alle planten gemeen is. De wezendlyke Olie, een enkel en een geestryk water, en een Conferf, worden in de winkels gehouden: het **COLLEGIE** van *Edinburgh* schryft een Treksel (c) van de bladeren in het gedistilleerde water voor. Dit kruid is ook een innengsel in de drie windverdruyvende (d) wateren; en deszelfs wezendlyke Olie in de maagpleister [L.] en de maagpillen. [E.]

MENTHASTRI *folia*: *Menthastri spicata folia longiore candicante*. J. B. Paeder-munt, Katten-balfem; de bladeren 'er van.

Deeze en verscheiden' andere soorten van Munte vindt men in 't wilde, in vogtige weiden, moerassen en aan de kanten der rivieren. Zy zyn veel minder aangenaam van reuk, dan de gemeene munte, en hebben meer van eene heete onaangename bitterheid.

MENTHA PIPERITIDIS *folia*: *Mentha spicis brevioribus & hebetioribus, foliis menthae fusca, sapore fervido piperis Raii Synops.* Pepermunte; de bladeren 'er van [L. E.]

Deeze Specery is onlangs in de praktyk ingevoerd, en voor de eerste reis in onze Apotbeek aangenomen: zeer weinige kruidkundige en Geneeskundige Schryvers maaken 'er gewag van: zy groeit in 't wilde in verscheidene deelen van *Engeland*, op vogtige en wateragtige plaatfen; maar is lang zoo gemeen niet, als de andere soorten. De bladeren hebben doordringender reuk, dan een van de andere Munten, en een veel heeter, prikkelder, gloeiender smaak, even als de peper; dringende als 't ware in de tong in. Dit kruid wordt

(v) *Stomachicum & carminativum.* (x) *Debilitas paralytica stomachi.* (y) *Lienteria.* (z) *Casus bysterici.* (a) *Coxiatae.* (b) *Tinctura.* (c) *Infusio.* (d) *Alexeteriales aquae.*

wordt voornaamelyk gebruikt in wind kolieken (e), flauwten (f), en andere diergelyke ongemakken: het schynt zoo ras te werken, als het ingenomen is, en trekt zyne werking door het gantsche gestel des lichaam uit; deelende aantonds een gloeiende hitte mede. Water trekt de gantsche prikkelende kragt van dit kruid, door Opgieting, uit, en heftze op, door distilleeringe. Deszelf winkel bereidingen zyn eene wezendlyke Olie, en een enkel en een geestryk water. [L.]

Het COLLEGE van *Edinburgh* gebruikt het ook in het wonder water (g), en de Elixir van Vitriool (b).

MERCURALIS maris & feminae folia: *Mercurialis testiculatae sive maris, & spicatae sive feminae. Dioscoridis & Plinii.* C. B. Bingelkruid, Glaskruid, Wintergroen, manneje en wyfje; de bladeren 'er van. [E.]

Deeze planten worden onder de vyf verzagende kruiden geplaatst; en tot dat oogmerk worden ze somtyds in klistereen gebruikt. Een fyroop, van de bladeren gemaakt, tot de gifte van twee Oncen ingegeven, wordt gezegd een zagt en nuttig middel te zyn, om open lyf te maaken (i).

'Er is nog een andere soorte van Bingelkruid, dat in de bosschen en heggen groeit; welk, schoon van sommige kruidkundige Schryvers aangepreezen, als hebbende dezelve kragten, als het voorgaande, en als smaakelyker, onlangs bevonden is, schadelijke hoedanigheden te hebben. (Zie *Raii Synops. Edis. 3. pag. 138. Phil. Trans. abr. Lowthorp. II. 640.*) Dit kan van 't voorgaande onderscheiden worden, door dat het eene overblyvende plant is, die ook grooter is en ruwe bladeren heeft, en de stam in 't geheel niet getakt. De Winkel foorte wordt door *Linnaeus* genoemd *Mercurialis caule brachiato, foliis glabris*; de vergiftige, *Mercurialis caule simplicissimo, foliis scabris*; zy wordt gemeenlyk *Honds Mercuris* genaamd.

MERCURIUS, zie ARGENTUM VIVUM.

MESPILA: *Fructus mespili vulgaris.* J. B. De Mispelboom; zyne vrugt.

Mispelen zyn naauwlyks ooit gebruikt met eenig geneeskundig oogmerk. Zy hebben eenen zeer wrangen wringenden smaak, in zoo verre, dat ze niet eetbaar zyn, voor dat ze in 't bewaaren zagt geworden zyn.

MEI ATHAMANTICI radix: *Mei foliis anethi.* C. B. Beerwortel; de wortel 'er van. [L. E.]

Beerwortel is een kroontjesdraagende plant, die in 't wilde gevonden wordt in *Italien*, en de warmer deelen van *Europa*, en somtyds ook in *Engeland*. De wortels hebben eenen aangenaamen speceryagtigen reuk, en een heeten, prikkelenden, bitteragtigen smaak: in kragten komen ze met *Levisticum* overeen, en schynen alleen daarin van 't zelve te verschillen, dat ze zoo kragtig niet zyn, maar wat aangenaamer. Het is een nuttige specery en een windbreekend middel (k), hoewel 'er thans weinig werk van gemaakt wordt.

MEZEREI radix, Cortex, bacca, Laureole folio deciduo, flore purpureo, Officinis Laureole feminae. C. B. De Dwerg-Olyfboom; de wortel, bast, en beziën 'er van.

De bast en beziën zyn sterke purgeermiddelen, gelykende naar de *Laureola*, of Dwerg-Laurierboom. De wortel wordt somtyds gebruikt in koeldranken.

MILII semen: *Milii semine luteo.* C. B. Gierst; het zaad.

Dit Zaad wordt zeer veel tot voedsel gebruikt, doch naauwlyks ooit als een Geneesmiddel: het geeft genoegzaam voedsel, en is niet zwaar om te verteeren.

MILIUM SOLIS, zie LITHOSPERMUM.

MIL

(e) Colicae flatulentes. (f) Languores. (g) Aqua mirabilis. (b) Elixir vitrioli. (i) Laxans. (k) Cataminativum.

MILLEFOLII folia: *Millefolii vulgaris albi*, & *Millefolii purpurei*. C. B. Duizendblad, Geruwe; de bladeren 'er van. [E.]

Dit kruid groeit overvloedig aan de kanten der velden en op drooge gemeene weiden, bloeiende den meesten tyd van den Zomer. De bladeren hebben eenen wrangen bitteragtigen smaak, en een zwakken speceryagtigen reuk. Derzelver kragten zyn die van een zeer zagt saamentrekkend (l) middel, en als zodanig staan zy aangepreezen in Bloedvloeijingen (m), zoo wel inwendige, als uitwendige; in Buikloopen (n), zwakheid en slapheid der Vezelen (o); gelyk ook in krampagtige aandoeningen van de Baarmoeder (p). In deeze gevallen hebben sommigen onder de *Duitschers* een zeer groot gevoelen van dit kruid, byzonderlyk *Stabl*, die het voor een zeer kragtig saamentrekkend middel houdt, en, zoo als hy zegt, een van de zekerste spannde (q), en pynstillende (r) middelen. Deszels kragten worden zeer volkomen uitgetrokken door proefgeest: Water neemt deszels saamentrekkende kragt en bitterheid, maar weinig van deszels speceryagtigen geur op; Aftreksels, met verbeterden Geest van wyn gemaakt, bevatten het beide; hoewel eenigzins zwakker, dan in proefgeest.

De Bloemen van Duizendblad zyn heel veel sterker, in speceryagtigen geur, dan de bladeren; in het distilleeren leveren zy eene geringe hoeveelheid van wezendlyke Olie uit; die eene fraaije blaauwe kleur heeft.

De Wortels, in de Lente opgenomen, hebben eenen aangenaamen, heeten, prikkelenden smaak. *Dr. Grew* vergelykt ze met *Contra yerva*, en verbeeldt zich, dat ze deszelve plaats, in zekere maate, kunnen vervangen; doch hier aan heeft men grootelyks te twyfelen, nademaal 'er zulk een groot onderscheid tusschen beiden is, dat, daar de eene zynen smaak langen tyd behoudt, na dat hy uit *America* tot ons overgebracht is, de andere zynen smaak grootendeels in het droogen verliest.

MILLEPEDÆ [L. E.] Duizendpoot, Houtluis.

Deeze gekorven Diertjes worden in de kelders, onder steenen en in koude vogtige plaatsen gevonden; maar in warme Landen ontmoet men ze zeer zelden.

Duizendpooten hebben een zwakken onaangenaamen smaak. Zy zyn zeer vermaard geweest in opstoppinge van de pis, in alle soorten van verstoptheden der Ingewanden, in de Geluwe, zwakheid van Gezigt, en eene menigte van andere Ziekten. Of zy eenig recht tot deeze kragten hebben, is zeer te twyfelen: dit is zeker, dat derzelver wezendlyke uitwerkingen veel te kort komen by de hoedanigheden, die 'er gemeenlyk aan toegeegend worden. Derzelver winkelbereidingen zyn, de gedroogde en fyn gemaakte Duizendpooten [L. E.] en een Treksel (s) van de levendige Diertjes in wyn: ook zyn ze een inmengsel in het Afkooksel voor de Geelzugt (t), van de *Edinburgsche Apotbeek*.

MINIUM [L. E.] Menie; Lood tot kalk verbrand, tot roodwordens toe. Zie het Artikel van **PLUMBUM**.

MORSUS DIABOLI, seu succisæ radix, folia: *Scabiosæ pratensis nostratis præmorsa radice Merison*. — Duivels beet; de bladeren en wortels 'er van.

Deeze Wortels staan aangepreezen als verdryvende middelen (v); doch zy hebben al lange voor Geneesmiddelen van meerder uitwerkinge moeten plaats maaken.

MORI fructus, & Cortex radice: *Mori fructu nigro*. C. B. De Moerbezienboom; zyne Vrugt. [L. E.] en de bast van de Wortels [E.].

Deeze boom wordt doorgaans aangekweekt om zyne vrugten, welken meer om haare aangenaamheid, dan als een geneesmiddel gegeten worden: Zy hebben de gemeene hoedanigheden van de andere zoete vrugten; als van dorst te lessen, hitte te verminderen, en de

(l) Astringens. (m) Hemorrhagines. (n) Diarrhœa. (o) Dibilitas & laxitas fibrarum. (p) Spasmodica adfectiones hysterica. (q) Tonica. (r) Sedantia. (s) Infusio. (t) Decoctio isterica. (v) Alexipharmaca.

de grover affcheidingen te bevorderen; en een aangename Syroop, van derzelver fap gemaakt, wordt in de winkels gehouden. De Bast van de Wortels is in zeer groote achting geweest; zyn fmaak is bitter, en eenigzins faamentrekend.

MOSCHUS [L. E.] Muskus.

Muskus is eene gomagtige zelfftandigheid, als geronnen bloed, welke, in een klein zakje, digte by het Navelgewest gelegen, by een byzonder foort van Dier in *China*, gevonden wordt; gelyk ook in *Tartaryen*, en de *Ooft-Indien*: de beste Muskus wordt uit *Tonquin* gebragt, een minder foorte uit *Agria* en *Bengalen*, en eene nog flegter uit *Rusland*.

Uitmundende Muskus komt tot ons in ronde, dunne bladen; die doorgaands de gedaante hebben van een duiven ey, bedekt met korte bruine hairen, wel gevuld, en zonder eenig blyk, dat ze open geweest zyn. De Muskus zelf is droog, met eene foorte van vettigheid, van eene donker roodagtige bruine, of bleekagtige roestkleur, in kleine ronde korts, met zeer weinige harde zwarte kluiten, en volkomen vry van alle zandagtige, of andere zichtbaare vreemde stoffe. Indien het gekaauwd wordt, en met een mes op papier gevreeven, ziet het 'er glad, glanzig, geelagtig uit, en is vry van kraakend gruis. Onder een gloeiend heet yzer gelegd werpt het vlam uit, en brandt byna geheel en al wech, laatende flegts een zeer gering deel van ligte gryze affche over: zoo 'er eenige aardagtige zelfftandigheid met den Muskus vermengd geweest is; zal de hoeveelheid van 't overblyffel zulks ras ontdekken.

De Muskus heeft een bitteragtigen eenigzins wrangen fmaak; eenen welriekenden reuk, die aangenaam is op zekeren afftand, maar als hy al te naby gerooken wordt, zoo fterk, dat hy onaangenaam is, ten zy dat de Muskus met andere zelfftandigheden vermengd worde. Als men een weinig in geest van wyn giet, en eenige dagen in de koude laat staan, zoo deelt het aan denzelven een donker maar geen

rood afverffel mede: en hoewel dit niet veel van den Muskus reuk ontdekt, is het nogthans met deszelven kragten bezwangerd; een enkele droppel van 't zelve deelt aan een heel kwart (a) wyn een overvloedigen muskusagtigen geur mede. De trap van geur, welken een Aftreksel, van eene bekende hoeveelheid van Muskus getrokken, aan geeltryke vogten mededeeld, is mogelyk een van de beste kenmerken, om van de deugdigheid deezer drogery te oordeelen. *Neumann* bericht ons, dat geest van wyn tien parten van de dertig van Muskus ontbindt, en dat water 'er twaalf opneemt; dat water den reuk 'er van in 't distilleeren doet opreizen; terwyl zuivere Geest niets 'er van overbrengt.

Muskus is een geneesmiddel van groote achting in de Oostersche Landen: by ons is het zelfs voor eenigen tyd vry veel buiten gebruik geweest, zelfs als een reukwerk, op de onderstelling, dat het dampen veroorzaakt, enz. in zwakke vrouwsperfoonen, en in Menschen van een zittend leven.

Het blykt nogthans uit latere ondervindinge, een middel te zyn, als 't wel behandeld wordt, dat goeden dienst doet, zelfs tegen die ongemakken, die het onderfeld werdt voorttebrengen. *Dr. Wall* heeft (in de *Philosoph. Transactions* No. 474) een bericht van eenige ongemeene uitwerkingen van den Muskus in stuipagtige en andere Ziekten, die al te dikwyls de kragten der geneesmiddelen te leur gesteld hebben, medegedeeld. De Doctor merkt aan, dat de reuk der reukwerken menigmaal schadelyk is; daar de zelfftandigheid, inwendig ingenomen, en wel in eene groote hoeveelheid, de heilzaamste uitwerkingen voortbrengt: dat twee Perfoonen, worstelende onder eene peestrekking (b), de uiterste benaauwdheid, en gebrek van slaap, door de beete van eenen dollen hond veroorzaakt, door het inneemen van twee giften Muskus; elke van zestien greinen, volmaaktelyk bevryd werden van hunne ongemakken. Hy merkt insgelyks aan; dat stuipagtige hikken, met de flegstte toevallen verzeld, door eene gifte of twee

(a) Een *Engelsch Quart* is het vierde deel van een *Gallon*; en een *Gallon*, of vier kwarte, doen drie *Amsterdamsche Mengelen*; vergelyk, van de *Maaten*. p. 35. (b) *Subfukus tendinum*.

twee van tien greinen wechgenoomen zyn: en dat dit geneesmiddel, in sommige gevallen, waar het zelve, wegens de sterke stui- pen, niet in den mond konde ingegeven worden, bevonden is van goeden dienst te zyn, wanneer het als een klisier wordt binnen gebragt. Hy voegt 'er nog by, dat hy onder de hoeveelheid van zes greinen, nooit veele uitwerkingen 'er van bevondt; en dat het, tot tien of meer greinen ingenomen, nooit feilde, eene ruime zweeting (c) voort te brengen, zonder eenige verhitting of ongemakkelykheid; dat het integendeel de pyn verzagt, de geeften opwekt, en dat de Lyder, na dat het zweet uitgebrooken is, doorgaans in eenen verfris- senden slaap valt; dat hy nooit eene persoon, die met moederkwaalen bezet was, ontmoet hadt, hoe afkeerig ook van reukwerken, of zy kon het, in de gedaante van een slikbrok, zonder eenig ongemak inneemen. By dat Geschrift is nog een bericht gevoegd, van eenige verdere ongemeene uitwerkingen van Muskus, door een ander Heer waargenomen. En de herhaalde ervarenheid heeft de uitwerking daar van, in deeze ziekten, sedert bevestigd. Ik zelf heb het menigmaalen met goed gevolg ingegeven; en somtyds de gifte alle vier u- ren vermeerderd, tot twintig greinen toe, met twee of drie lepels vol van den Muskus koel- drank (d) tusschen beiden. De koel drank is de eenige bereiding, die 'er in de winkels van gemaakt wordt.

MYROBALANI. Myrobalanen, een soort van Pruimen of gedroogde vrugten, die uit Oostindien gebragt worden; derzelver buiten- ste gedeelte, zonder den steen.

Vyf soorten van Myrobalanen werden voor deezen als Winkel medicynen voorgeschree- ven; (1.) de geelen, *myrobalani teretes citri- ni*. C. B. (2) de *Cebule*, *myrobalani maxi- mæ oblongæ angulosæ*. C. B. (3) de Indiaan- sche of zwarte *myrobalani nigra obtangularis*. C. B. (4) de bellirische, *myrobalani rotundæ bellirica*. C. B. (5) de emblicsche, *myrobalani emblicæ in segments nucleum habentes, angu- losæ*. J. B.

(c) *Diaphoresis*. (d) *Julapium Moschi*. (e) *Diaphoresis*. (f) *Indispositiones cachecticæ*. (g) *Phlegma viscidum*.

Alle de Myrobalanen hebben eenen gerin- gen trap van buikzuiverende kragt. Zy heb- ben ook eene saamentrekkende hoedanigheid, die men ontdekt uit den smaak, uit derzelver gebruik, by de Indiaanen in het ledertouwen, en dat ze, in ontbindingen van staal eene zwarte kleur afgeeven: ingevolge hier van wor- denze onderfeld de Ingewanden te versterken, na dat derzelver werking, als een buikzuive- rend middel, over is. Desniettegenstaande is derzelver buikzuiverende kragt zoo gering, dat de Beoeffenaars der Geneeskunst al sedert langen tyd derzelver gebruik, tot dat oogmerk, geheel en al hebben nagelaaten; en het COL- LEGIE van *Edinburch*, zoo wel als dat van *Londen* hebben dezelve nu uit de lyst der en- kelde geneesmiddelen van de winkels ver- worpen.

MYRRHA [L. E.] Myrrhe.

Myrrhe is een saamgestremd gomagtig sap, dat uit de *Oost-Indien* gebragt wordt, in kluiten of droppels van verschillende kleur en grootte. De beste soorte is van eene bruine of roodagtig geele kleur, eenigzins doorschy- nend; van eenen ligtelyk prikkelenden bitter- ren smaak, met eenen speceryagtigen geur, hoewel niet genoegzaam om de walging voor 't gehemelte te beletten; en van eenen sterken niet onaangenaamen reuk. De geneeskragtige uitwerkingen van dit speceryagtig bitter zyn; de Ingewanden te verwarmen en te versterken, en dikke taaije sappen te ontbinden: het veroorzaakt menigmaal eene overvloedige Zweeting (e), en bevordert de afscheidingen der vloeistoffen in 't algemeen.

Hierom is het dienstig in gevallen van flauw- tens, in ziekten, die uit enkele werkeloosheid voortkomen; in die vrouwelyke ziekten, die ontstaan uit eene koude slymerige traage onge- steldheid der vogten, opstoppingen van de ontlastingen der baarmoeder, in ongemakken uit kwaade gesteldheid der vogten (f); en wanneer de longen en borst met taai slym (g) bezet zyn. Myrrhe wordt ook onderfeld de verrotting, in alle de deelen van 't lichaam, op eene byzondere wyze te wederstaan; en in

in

in dit opzigt staat zy aangepreezen in kwaadaartige, verrottende, en pestagige koortfen, en in de kinderpokjes; in welke laatste ziekte zy gezegd wordt het uitkomen te bevorderen.

Verbeeterde Geest van wyn trekt den uitmuntenden speceryagtigen geur en de bitterheid van deeze drogery 'er uit, en doet geen van beiden in de uitdamping opreizen: de gomagtige zelfstandigheid, door dit scheivogt overgelaaten, heeft eenen onaangenaamen sijnak, en nauwlyks iets van den byzonderen geur der Myrrhe: dit gedeelte nu ontbindt in water, uitgenomen eenige onzuiverheden, die overblyven. In het distilleeren met water ryst 'er eene groote menigte wezendlyke Olie, die in geur naar de oorspronkelyke drogery gelykt, mede op. Myrrhe is de grondslag van een Aftreksel der winkels (b), [L. E.] en geeft den naam aan een saamengesteld Aftreksel [E.], Elixir, Poeder [L.] en koekjes [E.]. Zy is een innengsel in de Aloe-Wyn, of *Elixir proprietatis*, de Gompillen, *Rufus pillen* [L. E.], maagpillen [E.] *Mithridaat*, *Tberiaca* [L.] en *Tberiaca Edinensis* [E.]

MYRRHIDIS folia, *Jemen: Myrrhydis magno semine, longo, sulcato.* C. B. Zoete Cicely: de bladeren en het Zaad.

Deeze plant wordt in de tuinen gekweekt: zy komt in hoedanigheid met de *Cherifolium* overeen; zie p. 126.

MYRTI bacca: *Myrti communis Italica.* C. B. Mirtenboomen, de bezien 'er van [E.]

Dit is een altoos groene heester, die in *Italien* groeit, en in onze kruidtuinen gekweekt wordt. De bladeren en bezien zyn voor deezen wel in gebruik geweest, als saamentrekkende middelen, maar worden thans niet geacht.

NAPI semen: *Napi dulcis officinarum: Napi sativa.* C. B. Zoete raapen; het zaad 'er van. [L.]

Dit is eene soorte van raapen, die, in sommigen van onze tuinen, voor de keuken gezaaid worden: de wortels zyn warmer, dan

de gemeene raapen. De Zaaften hebben eenen bitteragtigen sijnak, verzeld van eenen zwakken speceryagtigen geur: men heeft eenen menigte van kragten aan dezelve toegeschreven, als die van een verdunnend (i), afvagend (k), verdryvend (l) middel en anderen; doch tegenwoordig zyn ze van geen ander gebruik in de Geneeskunst, dan, als een innengsel in de *Tberiaca*.

NAPI SYLVESTRIS semen: *Napi sylvestris.* C. B. Raapen; het zaad 'er van.

Dit verschilt van 't voorgaande weinig anders, dan dat het kleiner is: het groeit in 't wilde op de dyken en onder het koorn. Het zaad van deeze soorte is heeter en prikkelder, dan van de voorgaande, die in de tuinen groeit: nogthans is het eenigste gebruik, waar toe het gebezigt wordt, de bereiding van Olie, die Raapolie genoemd wordt; welke verkreegen wordt, door het zaad te stampen en te persen: eene groote menigte deezer plante wordt in 't eiland *Ely* tot dat gebruik geteeld.

NARDUS CELTICA: *Radix Nardi Celtica Dioscoridis.* C. B. *Valeriane Celtica* Tourn. Celtische Nardus [L. E.], de wortel, welke van de Alpische enz. bergen gebragt wordt.

Deeze wortel bestaat uit eene groote menigte vezelen, die aan 't onderste deel van de steelen hangen; deeze laatste zyn overdekt met dunne geele schillen; de overblyfselen der verwelkte bladeren.

NARDUS INDICA [L. E.]: *Nardus Indica, quæ spica, spica Nardi, & spica Indica officinarum.* C. B. Indiaansche Nardus, of Spyknardus, die uit Oostindiën gebragt wordt.

Dit is een verfaameling van kleine vezels uit een hoofd, en digt in een gevlogten, zoo dat ze een bos van omtrent een vinger dik uitmaaken, met eenige kleine draaden aan het tegenovergestelde einde van 't hoofd. De saamengevlogten vezelen, (welken juist de deelen

(b) *Tinctura officinalis.* (i) *Attenuans.* (k) *Detergens.* (l) *Alexipharmacum.*